

Leyla Erbil'in *Tuhaf Bir Kadın* ile Cuniçiro Tanizaki'nin *Anahtar* Adlı Eserlerindeki Kadın Kimliği Üzerine Psikanalitik Bir Bakış

Ali GÜLTEKİN, Gonca GÜVEN AKIN*

Leyla Erbil'in *Tuhaf Bir Kadın* ile Cuniçiro Tanizaki'nin *Anahtar* Adlı Eserlerindeki Kadın Kimliği Üzerine Psikanalitik Bir Bakış

A Psychoanalytic Approach to Leyla Erbil's *A Strange Woman* and Cuniçiro Tanizaki's *The Key* in terms of Woman Identity

Özet

Çağdaş Japon Edebiyatının önemli isimlerinden Cuniçiro Tanizaki'nin *Anahtar* adlı romanı; cinsel arzuları, hayalleri ve fantezileri birbirlerinden gizledikleri günlükler üzerinden aktaran bir çiftin öyküsünü konu eder. Tanizaki'nin geleneksel ile modernliğin karşıtlığını anlattığı bu eser, kadın – erkek ilişkisi ekseninde değerlendirildiğinde kadının kendi benliğini elde etme yolunda yaşadığı iç çatışmaları da işlemesiyle dikkat çeker. Türk edebiyatının önemli yazarlarından Leyla Erbil'in *Tuhaf Bir Kadın* adlı romanı ise eserin başkahramanı Nermin'in ataerkil toplumun baskılarıyla bireysel özgürlüğü arasında sıkışıp kalan hayatını anlatır. Bu çalışmada; ataerkil toplumun bir parçası olarak iki eserde yer alan kadın kahramanların aşka ve hayata dair kimlik arayışları karşılaştırılmalı olarak ele alınacaktır. Eserlerin psikolojik roman türünde yazılmış olmaları ve kahramanların bilinçdışı süreçlerinin yoğunlukla işlenmiş olması ise çalışmanın psikanalitik yöntem ışığında ele alınmasını gerektirmiştir.

Abstract

As one of the most important writers of the Modern Japanese Literature, Cuniçiro Tanizaki's novel *The Key* is mainly about the sexual desires, fantasies and dreams of a couple who keep their diaries secretly. This work, in which Tanizaki impresses on the difference between traditional and modern life, has also the traces of woman's search for identity in spite of the patriarchal structure of the society. Leyla Erbil, on the other hand, also deals with the statue of women in the conservative society and in her novel *A Strange Woman* is the story of a woman, Nermin, who has to live under the pressure of her mother as well as the patriarchal society. In this paper it is aimed to compare and contrast the two women characters who are in search of their identity while living under the pressure of patriarchal society. As the works are categorized as psychological novels and the writers stress the psychological condition of their characters, this paper intentionally focuses on the psycho-analytic approach.

Anahtar Kelimeler: Psikanalitik Yöntem, Cinsellik Sorunsalı, Kadın Kimliği, Ataerkil Toplum Düzeni, Rüya Olgusu

Key Words: Psychoanalytic Approach, The Problem of Sexuality, The Identity of Woman, Patriarchy, Dreaming.

1. Giriş

Yazarın duygu, düşünce ve hayallerini estetiğin de yer aldığı bir anlatımla okuyucuya aktarması olarak tanımlayabileceğimiz edebiyat alanı, konusu insan olması sebebiyle birçok bilim dalının verilerinden yararlanabilmektedir. Bu bağlamda “*kurmaca bir dünyanın ötesinde insanı insana anlatabilmeyi amaçlayan bu kapsamlı bilimin(...) insanı yakından inceleyen psikoloji biliminden*” (Güngör,

* Ali GÜLTEKİN, Prof.Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü, agultekei@ogu.edu.tr; Gonca GÜVEN AKIN, Doktora Öğrencisi., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü, goncagüven@gmail.com

2015, s. 7) de yararlandığı bir gerçektir. Özellikle Freud'un öncülüğünü yaptığı psikanalist eleştiri ile yazarın yaşamsal deneyimlerinin ve ruhsal dünyasının eserlerine yansıdığını düşünen çalışmalar; edebiyat alanını psikolojiye yaklaştırmış, yöntemin yazar odaklı inceleme türleri arasında yer almasına sebep olmuştur.

Edebiyatın Psikanaliz ile tanışması hiç şüphesiz Sigmund Freud'un klinik psikoloji alanındaki öncü çalışmaları ile başlamıştır. Öyle ki 1890'lı yıllarda ruhsal hastalıkların tedavisi konusundaki araştırmaları ile adını duyuran Freud bilinçdışına itilmiş ve bastırılmış duyguları inceleme konusu yaparak alanın kuramsal kimliği konusundaki ilk adımları atmış olur.

Psikanaliz kullandığı yöntemlerle (*hipnoz, serbest çağrışım, belirti incelemesi vb.*) her ne kadar ruhsal bozukluklara çare bulmaya yönelmişse de uygulama alanı zamanla genişlemiş; pek çok alan gibi edebiyat dünyası tarafından da ilgi odağı haline gelmiştir. Nitekim bu konuda Freud'un edebi çalışmalarının da payı olduğu bir gerçektir. Dostoyevski'nin *Kramazov Kardeşler* adlı romanında baba katli üzerine yaptığı psikanalist çalışma ve aynı şekilde kuramın öncü isimlerinden Marie Bonaparte'ın *Edgar Poe* isimli çalışması büyük ilgi uyandırmıştır (Yücel, 1991). Freud ve arkadaşlarının bu çalışmaları edebiyat ve psikoloji biliminin bir araya gelmesini, edebiyat eserlerinin psikanalitik açıdan da incelenebilirliğinin yolunu açmıştır. Ne var ki eserden yola çıkılarak yazar ile ilgili bilgilerin ortaya çıkarılmasına yönelik ilk çalışmaların beraberinde eleştirilere de sebep olduğu görülür. Moran yöntemin bu şekilde ele alınışını eleştirir ve şu ifadeleri kullanır: "*Eserin anlamı da değeri de eserin kendi içindedir, bunları eser dışı yerlerde ararsak metinden uzaklaşmış ve metnin yerine yazarın yaşantılarını koymuş oluruz*" (Moran, 1974, s. 222; akt. Yılmaz, 2011, s. 14). Moran'ın buradaki açıklamasına benzer şekilde Tahsin Yücel (1991) ise psikanalizin merkeze alındığı çalışmalarda edebiyat eleştirmeninin nesnel davranamayacağından, psikanaliz konusunda uzmanlığı olmadığı için de büyük yanılgılara düşebileceğinden bahseder. Tüm bu eleştiriler psikanalizin inceleme türleri arasındaki yerini sorgular gibi gözükse de yöntemin bir araştırma alanı olarak gördüğü ilginin azalmadığı da bir gerçektir. Kolcu (2008) psikanalitik kuram ışığında yapılacak bir çalışma ile eserde var olan nevrotik karakterlerin ve durumların ortaya çıkarılabileceği; Moran (2014) ise yazardan ziyade eserdeki kahramanlara yönelerek ruhbilimsel çözümleme ekseninde bir çalışma yapılabileceği görüşünü paylaşır.

Bugün psikanalist (*ruhbilimsel*) eleştiri bağlamında yapılan çalışmaların, yazarın kendi gizil dünyası ile eserlerindeki benzerlikleri içerebildiği gibi eserde yer alan kahramanların birbirlerine karşı sergiledikleri davranışların da psikolojik nedenlerini ele alabildiği görülmektedir. Nitekim kahramanların kendi içsel "*davranışlarının anlamlandırılması yolunda kullanılan göstergelerin ve rüyaların*" (Sarı, 2008, s. 5; akt. Yılmaz, 2011, s. 15); psikanaliz yöntem ile incelenmesi mümkündür.

Çalışmanın ana konusunu oluşturan eserlerin olay örgülerine değinecek olursak Cuniçiro Tanizaki'nin 1956 yayımlı *Anahar* adlı eseri, bir kadınla bir erkeğin birbirlerine itiraf edemedikleri cinsel arzuları, fantezileri, düşleri yine birbirlerinden gizledikleri defterler aracılığıyla dile getirdikleri bir hikâyeyi konu eder. Eserin başkahramanlarından ve muhafazakâr kültürün yetiştirdiği bir kadın olarak İkuko ile 55 yaşındaki kocasının evliliğine mercek tutan bu eserde iki eş de duygularını açıkça ifade etmekten çekinen; iç dünyalarında yaşadıkları sıkıntıları ise günlükleri aracılığı ile anlatmayı tercih eden bireylerdir. İkuko cinselliğini yaşamak isteyen bir kadındır fakat eserde tanık olduğumuz üzere

gizli aşkına karşılık toplumun muhafazakâr yapısından ötürü evliliğini devam ettirmek zorundadır. Öyle ki Kimura ile olan birlikteliği her ne kadar ciddi gibi gözükse de kocasını terk edemez ve her akşam eve döndüğünde yüzünü, bedenini, hatta gözlüğünü bile sevmediği kocasına kadınlık görevini yapmak zorunda kalır. Eserde yaşlı adamın ölümü, beklenenin aksine İkuko'yu pek fazla etkilemez. Kocasını hayattayken evliliğine dair her şeyi yerine getirdiğini düşünen İkuko suçluluk duygusuna dair herhangi bir üzüntüsü yaşamaz hatta geleceğe dair planlar bile yapmaya başlar. Roman İkuko'nun gelecekle ilgili bu düşüncelerini günlüküne yazdığı satırlar ile son bulur.

Çalışmaya konu olan Leyla Erbil'in 1971 yılında yayımlanan *Tuhaf Bir Kadın* adlı romanı ise; temelde *Kız, Baba, Ana ve Kadın* olmak üzere dört ana bölümden oluşur. Son derece gelenekçi ve bağınaz bir zihniyet altında yetişen Nermin, annesinin namus, bekâret gibi konulara verdiği aşırı önem nedeniyle sürekli olarak iç çatışmalar yaşadığı bir genç kızlık dönemi geçirir. Solcu kimliği ile öne çıkan baba ailesini geçindirmek üzere uzun yıllar denizcilik yapmış; ömrünün sonuna yaklaştığı dönemi ise evinde geçirmeye başlamıştır. Babanın ölümünden sonra Nermin'in annesi Nuriye Hanımın çok daha saplantılı ve otoriter bir kadın olarak resmedildiği görülür. Her şeyi kontrol etmeye çalışan bu kadın adeta toplumun bir aynası gibidir. O da tıpkı ait olduğu muhafazakâr ve statükocu toplum gibi ailenin merkezinde yer alan, farklı görüşlere kapalı ve herkesi baskılayan bir karaktere sahiptir. Nermin ise annesinin gölgesi altında yaşamaktansa evlenip bir nevi özgür olmanın hayallerini kurar. Fakat hayaller ile gerçeklerin aynı olmadığı kısa sürede ortaya çıkar. Nermin kendi yaşamında özgür bir birey olma hayallerini gerçekleştirmediği gibi evliliğinde de sorunlar yaşar. Eserin sonlarına doğru Nermin'in yalnız başına bir otel odasında kaldığı zamana gideriz. Bedri ile geçirdiği eski zamanlara giden Nermin; ideolojisini, hayata bakış açısını sorgulamaya başlar. Evliliği sırasında halka yakın olmak için bir dönem gecekondu semtinde yaşasa da çevresindekilerle iletişim kurmakta bir türlü başarılı olamaz. Çünkü kapitalist sistem karşısında insanlar haksızlıklara karşı savaşmayı bırakmış; kaderci bir anlayışla hayata bakmaktadırlar. Roman tüm bu olayların ardından Nermin'in hayatına dair kurduğu hayalleri ve arzularına karşılık yaşadığı hayal kırıkları ile son bulur.

Japon edebiyatının önemli temsilcilerinden Tanizaki ile Türk yazınının öne çıkan yazarlarından Leyla Erbil'in birer psikolojik roman olarak kaleme aldıkları bu eserlerinde resmettikleri ana kahramanların ortak özellikler taşıdıkları söylenebilir. Nitekim her iki eser de; merkeze yerleştirdikleri kadın karakterler ile ataerkil toplum düzeni, bastırılmış arzular, evliliğe dair çıkmazlar ve cinsellik olgusu üzerine benzer anlatılarda buluşurlar. İncelemeye konu olan bu eserlerdeki ana kahramanların ruhsal hezeyanları, iç çatışmaları, aile içinde ve birey olarak yaşadıkları çıkmazlar eserlerin psikanalitik yöntem ışığında incelenebileceği düşüncesini destekler. Buradan hareketle kahramanların birbirleri ile olan ilişkileri ve bilinçdışı süreçlerinin bu ilişkiler üzerindeki etkileri eserlerdeki anlatılardan yola çıkarak psikanalitik bakış açısıyla karşılaştırmalı olarak ele alınacaktır.

2. Eserlerde Yer Alan Cinsellik Olgusu ve Ataerkil Toplum Düzeni:

Kişilik oluşumu üzerine farklı kuramlardan farklı tanımlamalar gelse de aralarında belki de en dikkat çekeninin Freud tarafından ileri sürüldüğünü söylemek gerekir. Psikanalizin bireyi tanımlayabilmek için geliştirmiş olduğu ve adına "yapısal kişilik kuramı" dediği bu yaklaşım; kişiliğin "id" (alt ben), "ego" (ben) ve "süperego" (üst ben) adı altında üç ayrı katmandan oluştuğunu iddia eder. Buna göre; "*zihnin makul ve mantıklı yanını oluşturan ben (ego); alt beni (id) düzene sokar ve gerçekçilik*

ilkesine göre çalışır. Üst ben (süperego) ise toplumun koyduğu kontrol sistemidir. Ahlak ilkesi bu bölgede yer alır” (Çubukçu, 2002, s. 104; akt. Ünsal, 2004, s. 77). Bu katmanları özelliklerine göre sınıflandıracak olursak “id” haz ilkesini, “ego” bilinci ve gerçekliği; “süperego” ise toplumsal normlara göre davranmayı; kısacası yasakları ve vicdanı temsil eder. Görüldüğü üzere bu üç mekanizmanın kimi zaman çatıştığı kimi zaman da uzlaşıyla sonuçlanan ilişkiler sistemini içerdiği düşünülebilir.

Çalışmaya konu olan romanlara dönecek olursak öncelikle Erbil’in eserinde psikanaliz kuramının varsaydığı “id”, “ego” ve “süperego”ya ilişkin örneklerle rastlamak mümkündür. Özellikle eserin başkahramanı Nermin’in, *“toplumun tutucu düşüncesine karşı olsa da özü itibarıyla karaktere, sadakate, dürüstlüğe önem veren bir insan”* (Yavuzer, 2010, s. 117) olduğu söylenebilir. Bunun en güzel örneklerinden biri olarak sevgilisi Kevser’in yokluğunu fırsat bilip kendisine yakınlık kurmaya çalışan Şeref için: *“arkadaşça dolaşırken böyle olmasının sebebi neydi? İçimi bir suçluluk duygusu sardı, bir an önce kalksam diye düşünmeye başladım”* (Erbil, 2005, s. 46) sözlerinde görmek mümkündür. Nitekim bu satırlar Nermin’in; tüm ahlaksızlıklarıyla eleştirdiği topluma karşı kendi bedeninde özümsemiş olduğu ahlaki yönünü de vurgular niteliktedir.

Evde annenin otoritesi nedeniyle üst benliğinin baskıcı etkisi altında kalan Nermin’in cinselliği ve aşka dair her türlü davranışı da korkutucu bir olgu olarak görmesine neden olur. Bununla ilgili olarak; eserin “Kadın” başlıklı son bölümünde Nermin’in evliliği ile ilgili alıntılanan şu satırlara bakmak yeterli olur:

“Evliliklerinin ilk günlerinde adamı yanına sokmamıştı Bayan Nermin. Yalnız kaldıklarında, yatak odasına girdiklerinde Bay Bedri üzerine atlıyor, tüm gücüyle sarılıp üzerine boşalıyordu. Islanan eteklerini bir yanından iğrenerek tutup tutup yıkıyordu Bayan Nermin. Umduğu gibi değildi kadınlık, ne yapılacağını nasıl yapılacağını bilemiyordu, bu iş olanca pisliğiyle birdenbire bindirmişti üzerine” (Erbil, 2005, s. 252).

Nermin’in evliliğine dair hayal ettiği bu değildir aslında. Cinsellikten bu kadar kaçmasının kökeninde ise annesi vardır. Çocukluğunda dayatılan kurallar benliğiyle o kadar bütünleşir ki hayata dair arzuladığı her şey gibi cinsel kimliğini de baskılamak zorunda kalır. Eserde Nermin’in cinselliği her ne kadar annesine inat yaşamayı istese de sonuca baktığımızda bunu hiçbir şekilde yaşayamadığı da görülür. Ne evlilik öncesi birisiyle birlikte olmaya cesaret eder ne de sevdiği çocukla kaçmayı başarır. Tüm bu yönleri ile Nermin’in üst benliği toplumsal kurallar gereği kişiliğini önemli ölçüde etkilemiş sayılır.

Tanizaki’nin eserindeki kadın karakter İkuko ise yine toplumsal baskıların altında yetişmiş bir birey olarak evliliğinde cinsellik dâhil her şeyi kadınsal görev sayan ve duygularını göstermekten kaçınan bir karakter olarak karşımıza çıkar. İkuko’nun davranışlarının altında yatan sebep ise ataerkil toplumun kadınlar üzerinde uyguladığı yaptırım gücüdür. Modernleşme öncesi Japon toplumunda evliliğin aile tavsiyesiyle veya görücü usulüyle yapılması bir yana âşık olup evlenmenin bile kabul edilmez oluşu Uzak Doğunun modern toplumlardan ayrıldığı özelliklerinin başında gelir (Murakami, 2009, s. 115). İkuko’nun günlüğünde kızına hitaben yazdığı şu satırlar ise dayatmacı bir toplumdan geldiğinin kanıtı gibidir:

“Ben ne olursa olsun (kocama) körü körüne sadık kalarak hizmet etmenin görevim olduğuna inanıyorum, istemeyerek de olsa dediği şekilde hareket ettiğime inanmanı istiyorum. Belki anlamakta güçlük çekiyorsundur, ama ben eski geleneklere göre yetiştirildim ve bu şekilde davranmaktan başka çarem yok” (Tanizaki, 2011, s. 59).

İkuko'nun itiraf dolu bu sözleri evliliğinin hiç de aşk üzerine kurulu olmadığına bir göstergesi gibidir. Hiç sevmediği halde sırf ailesinin zoruyla hizmet etmek üzere kocasıyla evlendirildiğini paylaşan bu satırlar İkuko'nun adeta ruh dünyasını yansıttığı söylenebilir.

İkuko yukarıda bahsettiğimiz üzere tamamen geleneksel Japon ailesinin yetiştirdiği bir kız olarak kendi rızası sorulmadan ailesinin isteği üzerine evlendirilmiştir. Aslına bakacak olursak İkuko'nun da aynı Nermin gibi üst benliğinin çok daha baskın olduğu söylenebilir. Bu hiç değilse kocasını aldatmaya başlamadan önceki durumuna kadar böyledir.

“Ben, kadının hangi konuda olursa olsun pasif kalması, erkeğe karşı kendiliğinden harekete geçmemesi gerektiğine inanan eski kafa anne ve baba tarafından büyütüldüm. Kesinlikle tutkusuz bir insan değilim, ama benim karakterim o tutkuyu içinin derinliklerine gömmek üzerine kuruludur. Asla dışarıya salmaz. Kendimi zorlayarak dışarı vurmaya çalıştığımda da, o an kaybolup gidiverir” (Tanizaki, 2011, ss. 16,17).

Yukarıdaki satırlarda görüldüğü üzere İkuko'nun “tutkularını ruhunun derinliklerine gömmeyi” düşünmesine iten şey aslında üst benliğinin karakteri üzerindeki aşırı baskıcı etkisinden kaynaklandığı açıktır.

Ataerkil düzen gereği evliliğin inşasında kadına hak tanımayarak onu nesnelleştiren Türk ve Japon kültürlerinin bu açıdan bakıldığında benzer özelliklere sahip oldukları söylenebilir. Nitekim iki eserde de kadın karakterlerin erken yaşta kendi seçimleri dışında evlendirilmiş olmaları benzer yanlarını vurgulamaktadır. Erbil'in eserinde Nermin'in Halit'le kaçma planları suya düştükten sonra alelacele Bedri ile evlendirilmesi Nermin'in ağzından şu sözlerle anlatılır:

“Annem de çok seviyor damadını, yere göğe koyamıyor. Babama bu acele evliliğim sürpriz oldu, şaşırıldı ilkin, ama annem, “iyidir iyidir, kız kısmını vakit geçmeden evlendireceksin” diye diye alıştırdı onu da. Olanı biteni sakladı babamdan, söylemedi. Aramızda geçenlerin de sözü edilmedi Nazifanım teyzenin beni istemeye geldiği günden beri” (Erbil, 2005, s. 94).

İkuko ise tıpkı Nermin gibi evliliğe istemeden razı olduğunu şöyle paylaşır günlüğünde:

“Ben annem ve babamın emri üzerine hiçbir şey bilmeden bu eve gelin geldim ve koca böyle bir şeydir herhalde diyerek yaşadım yaşamımı, ama şimdi düşünürce, sanırım ben bana hiç uymayan biri ile evlendim. Bu belirlenen kocam işte diyerek kaderime razı oldum, ama arada sırada onunla karşılıklı oturduğumuzda içimin nedensizce kalktığı de oluyor. Evet, benim içimin kalkması yeni bir olay değil, daha evliliğimizin ilk gecesini, onunla aynı yatağı ilk kez paylaştığımız andan beri var olan bir durum” (Tanizaki, 2011, s. 17).

Yukarıdaki satırlardan anlaşılacağı üzere iki kadının da ailelerinin isteği üzerine evlendirildikleri ve bunu içinde yaşadıkları toplumu eleştiren bir ağızla günlüklerine yansıttıkları görülebilmektedir.

3. Bilinçaltının dışı vurumu olarak rüyalar:

Psikanalizin ortaya koyduğu en önemli görüşlerden biri de “topografik kişilik kuramı”dır. Freud bu kuramı bilinç düzeylerini ifade etmek için kullanmış; “bilinç” (conscious), “bilinçaltı” (preconscious) ve “bilinçdışı” (unconscious) olarak üçe ayırmıştır.

Birçoğumuzun bildiği üzere buzdağının görünen kısmı olan “bilinç” bölgesi; bireyin farkında olduğu yaşantı ve duyguları içerir. “Bilinçaltı” ise, “*dikkatin zorlanmasıyla bilinç düzeyinde algılanabilen zihinsel olayları ve süreçleri içerir. Bu içerikte, gerçekliğe ilişkin sorunları çözmeye çalışmak gibi gelişmiş düşünce biçimlerinin yanı sıra, düş kurma gibi ilkel süreçler de bulunur*” (Tuzcuoğlu, 1995, s. 275). Bireyin zihnindeki en büyük bölge ise “bilinçdışı”dır ve bilinç alanının dışında kalan tüm zihinsel olayları kapsadığı gibi “bilinçaltı” bölgesini de içine alabilmektedir.

Freud tarafından ortaya atılan bu kuram aynı zamanda “rüya” olgusu üzerine de çalışmaların başlanmasına neden olmuştur. Özellikle baskılanmış ve bilinçdışına itilmiş duyguların ortaya çıkarılması ve kişinin nevroitik davranışlarının sebebini göstermesi açısından rüya olgusunun önemli bir işlevi olduğunu düşünen Freud; kişi her ne kadar unuttuğunu varsaysa da aslında bilincinin hiçbir şeyi unutmadığını; sadece bilinçdışına ittiğini savunmuştur (Freud, 1993). Bu bağlamda bastırılan ve bilinçdışında sürülen duygu ve arzuların bazen de “*sembolleşerek tekrar rüya yoluyla, dil sürçmeleri ya da yapay davranışlarla dışarı çıkarıldığı*” (Yılmaz, 2011, s. 3) düşüncesi baskın bir görüş haline gelmiştir.

Freud’a göre, “*uyku sırasında sansür mekanizmasının zayıflaması sonucunda önce bilinçdışındaki dürtü ve arzular biçim değiştirerek imgeler haline gelir ve daha sonra bu imgeler sansür mekanizmasını aşarak bilinç düzeyine*” (a.g.e.: 71) yükselir. Freud’un bu görüşünün Tanizaki’nin eserindeki İkuo’nun düşlerinde de gerçekleştiğini söylemek mümkündür. Öyle ki, İkuo’nun sarhoş olduğunda gördüğü hayale benzeyen rüya; cinselliğe ilişkin tutucu tavrını ortadan kaldırmakta, bastırıldığı duygularını rahatça ifade etmesine neden olabilmektedir.

“Gerçekten tuhaf, ama böyle düşündüğüm halde bunun bir rüya olduğunu, rüya desem de kısmen gerçek kısmen rüya olduğunu; yani gerçekte üzerimdekinin kocam olduğunu, rüyamda ise Bay Kimura’yı hayal ettiğimi bilincimin kısıntılarıyla anımsayabiliyordum. Buna rağmen tuhaftır, fazlasıyla tatmin oluyordum. Bunun, kocamdan alabileceğimi hayal bile edemeyeceğim bir haz olduğu düşüncesi aklımdan çıkmak bilmiyordu” (Tanizaki, 2011, s. 39).

Benzer bir durum olarak *Tuhaf Bir Kadın*’da da; Nermin’in annesinin baskıcı davranışlarından dolayı özellikle cinsellik konusundaki duygularını bastırma eğiliminde olduğu söylenebilir. Bu bağlamda bir gün düşünde gördüklerini anlatan Nermin’in kullandığı şu ifadeler oldukça dikkat çekicidir:

“Bu gece bir düş gördüm siyah beyaz... Bedri o. Annem oturağı sürüyor altıma ve “Tövbe et. Tövbe, istiğfar et. Günaha girmişsin, söyle ne yaptın, söyle kız mısın?” diyor.

“Kızma anneciğim, hiçbir şey yapmadım” diyorum. Bir esinti duyuyorum, yaklaşıyor, yaklaşıyor, bütün kurumlan süpürüp götürüyor. Çocuklar sevinç çığlığı atıyorlar. Bedri'nin bacağıma yapışmış resmi yok oluyor” (Erbil, 2005, s. 30).

Görüldüğü üzere iki eserde de kadın karakterler toplumun ve ailenin dayatmacı kuralları altında kendi kişiliklerini gerçekleştirememekte ve bastırdıkları duygu ve arzularını veyahut da korkularını düşsel yaşamlarında yaşadıkları ortadadır. Burada Freud'un da savunduğu gibi Nermin'in rüyasında gördüğü erkeklerin kuşatması altında kalması ve annesi tarafından da sorguya çekilmesi bilinçaltında yatan cinselliğe ilişkin korkularının da dışa vurumu gibidir (Şahin, 2009, s. 176).

Bu durumun İkuo için de geçerli olduğunu söylemek gerekir. O da gerçek yaşamında içine kapanık olmasından ötürü rahatça sergileyemediği, dışa vuramadığı arzularını rüyalarında yaşayabilmektedir. Bu durum öyle bir hal alır ki İkuo'nun gerçek duygularını sadece düşsel uzamlarda yaşadığı görülür.

4. Evlilik ve Aldatma:

“Partnerler arasındaki anlaşma ve güvenin, başka bir bireyin duygusal, cinsel ya da romantik biçimde ilişkiye dâhil olmasıyla bozulması” (Hall ve Fincham, 2006; akt. Kantarcı, 2009, s. 22) anlamına gelen aldatma olgusu; her ne kadar toplumda pek fazla dillendirilirse de evlilik ilişkisine verdiği zarardan ötürü tasvip edilmeyen bir ilişki türü olarak karşımıza çıkar.

Özellikle ataerkil toplumlarda kadının eşini aldatmasının ayıp karşılanması bir yana topluma karşı bir suç işlemiş gibi gösterilmeye çalışılması kadının üzerine dayatılan namus olgusunu da gösterir niteliktedir (Yıldız, 2009: 40,41). Ele aldığımız eserlere dönecek olursak her iki kadın karakterin de bir nevi içinde yaşadıkları topluma karşı gelerek ve evliliklerinde yaşadıkları mutsuzluğun bir sonucu olarak eşlerini aldatmış oldukları görülür. Öyle ki; Nermin'in genç ve yabancı uyruklu bir erkekle kocasını aldatmış olması psikanalist çerçeveden bakıldığında hem ruhsal doyumsuzluğunun bir sonucu hem de toplumun kadına bakış açısına bir başkaldırı olarak düşünülebilir. Bedri'nin sadece kendi arzuları için Nermin ile birlikte olmayı istemesi Nermin'in duygularının bir kenara atıldığını ve bir anlamda da nesneleştiğini anlatır bize (Şahin, 2009, s. 240). Nitekim kadının namusla özdeşleşmiş olması da Nermin'in toplumsal düzenin karşısında yer almasının bir diğer nedeni olarak sunulur okura.

Yine *Anahtar*'daki İkuo'nun aradığı aşkı ve mutluluğu evliliğinde bulamaması üzerine genç Kimura ile yasak bir aşk ilişkisine başlamış olması tıpkı Nermin'in hayatındaki gibi gerçekleşir. Gizlice yaşanan bu birlikteliklerin her iki eserde de evlilik ilişkisinin zayıfladığı anlarda ortaya çıkmasının ise bir diğer ortak noktayı oluşturduğu söylenebilir.

Hem Nermin hem de İkuo cinselliği doğal bir olgu olarak görmelerine rağmen, cinsel baskı ile kuşatılmış bir genç kızlık dönemi geçirmelerinden dolayı eşleri ile olan evliliklerinde cinsel sorunlar yaşarlar. Özellikle *“Nermin'in içinde yaşadığı toplumda, cinsellik, duygusal yönünden koparılmış ve sadece biyolojik boyutuyla kavranmıştır” (Dündar, 2004, s. 15)*. Bu durum elbette İkuo için de geçerlidir. Geleneksel Japon toplumunda erkeğin egemenliğine dayanan evlilik kurumunda kadınlar ikincil varlık olarak gösterilmekte ve bir nevi erkeğin hizmetkârı gibi davranması beklenmektedir.

Tüm bu yönleri ile karakterlerin kendilerini şekillendiren toplumla olgunluk çağlarında hesaplaştıkları söylenebilir. Ne zaman ki yaşları ilerler evlilikleri ile ilgili düşünmeye de bu dönemde başlarlar. Sonunda ise ne pahasına olursa olsun yasak da olsa aşklarının peşine düşmekten geri durmazlar.

5. Kadının Özgür Aşk Arayışı

Freud, insanı yönlendiren içgüdüler arasında özellikle cinsellik içgüdüğü üzerine yoğunlaşmış ve kişiliği de bu yönüyle yorumlamaya çalışmıştır. Psikanalize göre bireyde var olan “id” mekanizması; hem yoğun cinsel dürtülerle hem de bu dürtülere karşı koyan “süper ego” ile çevrilidir (Yavuzer, 2010, s. 71). “Ego” ise önceden belirttiğimiz üzere bu duyguları mantık ve gerçeklik bağlamı içinde gidermeye uğraşır. Bu açıdan bakıldığında Nermin’in evliliğinin başında sadık bir kadın olarak gözüke de yıllar sonra eşini aldatması ile gençlik yıllarında etkisi altında kaldığı üst benliğinin etkisinin azalmış olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim yaşadığı gizli aşk ile gerçek dünyanın zorluklarından uzaklaşmış ve hayatına yeni bir anlam katmıştır.

Aldatmak toplumda her ne kadar erkeklerle özdeşleşen bir terim olarak görülse de buradaki başrol oyuncularını kadınlardır. Karakterlerin yaşamlarına yeni bir soluk getiren aşkları hem onları sıkışık kaldıkları hayatlarından kurtarmakta hem de kendi arzularını özgürce yaşayabilme tutkusunu tatlılatmaktadır. Bu noktada Nermin’in görüştüğü kişi Joseph Debray’dır. Kendisinden yaşça genç olan bu adam Nermin’in hem siyasi hayattaki başarısızlıklarından hem de mutsuz evliliğinden kaçarak sığındığı bir limandır adeta. Aslına bakılırsa Joseph, Nermin için ne ifade ediyorsa Kimura da İkuko için öyledir. Kimura’nın genç yaşı ve Batıyı yansıtan güzelliği İkuko’yu ona çeker ve şimdiye dek yaşayamadıklarını yaşatır ona. İkuko sonuçta kocasının yıllarca her türlü isteğine cevap vermek zorunda kalmış bir kadındır. Yaptığı yanlışları fark ettiği zamanda ise yaşamının ilk yarısı bitmiştir bile. İkuko yine de yaşamdan ve aşktan vazgeçmez. Tüm benliği ile Kimura’ya yakınlaşır ve hayatında ilk defa özgür bir aşkın kollarına atılmış bulur kendini.

6. Sonuç

Erbil’in, Freud’un fikirlerinden etkilenecek yazdığı eserlerindeki belirgin nokta karakterlerin ayrıntılı analizlerine yer vermesi ile ortaya çıkar. Evliliklerinin başında biraz ailelerinin, biraz da toplumun etkisi ile “üst benliklerinin” fazlaca baskısı altında kalan kadınlar; ilişkilerinde kendilerini özgürce ifade edememekte, baskıcı toplumdan dolayı da uzun yıllar evliliklerine devam etmek zorunda kalırlar. Aynı durumun Tanizaki’nin eserindeki İkuko adlı karakter ile de ortaya konduğu söylenebilir. Tıpkı Nermin gibi İkuko da geleneksel kültür ile büyütülmüş, erkeğine hizmet etmeyi kendine görev edinen Kyoto’lu bir kadındır. Bu bağlamda uzun yıllar ne kendi bedeninin ne de arzularının farkında olduğu bir hayat sürmüştür.

İncelemiş olduğumuz eserleri ile Tanizaki ve Erbil’in kadın – erkek ilişkilerini yaşadıkları toplum ekseninde ele aldıklarını söylemek mümkündür. Hem Erbil’in hem de Tanizaki’nin toplumun baskısı altında yaşayan kadınları, ataeril toplumun da bir parçası olarak aşka ve hayata dair kimlik arayışlarını eserlerinde yansıttıkları görülür. Yine ana kahramanların bilinçaltına attıkları korku ve arzuları düşlerinde yaşayarak bir nevi iç dünyalarının gizlerini açığa vurdukları da söylenebilir.

Görüldüğü üzere gerek Nermin gerekse İkuko toplumun beklentisinden uzak; sisteme, düzene aykırı karakterler olarak karşımıza çıkar. Özel hayatlarında yaşadıkları arzuların izinden giden kadınlar bir nevi eskiyi sorgulamaya başlarlar. Nitekim bu yolda eşleri ile geçirdikleri onca senenin ardından özgürce yaşamayı arzuladıkları aşka da kendilerini teslim etmiş olurlar.

Kaynaklar

Doğrudan Yararlanılan Kaynaklar:

- Dündar, H. (2004).** *Leylâ Erbil'in Romanlarında Cinsellik Sorunsalı*. Yüksek Lisans Tezi, Bilkent Üniversitesi, s. 15.
- Erbil, Leyla (2005).** *Tuhaf Bir Kadın*. Okuyan Us Yayınevi, İstanbul, ss. 1-263.
- Freud, Sigmund (1993).** *Yaşamım ve Psikanaliz*; çev. Kâmuran Şipal. Say Yayınları, İstanbul. s. 392.
- Gardin, Nanon ve Olorenshaw, Robert (2014).** *Larousse Semboller Sözlüğü*. Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul, s 43.
- Güngör, Pınar Süt (2015).** *Alice Walker'ın Renklerden Moru ve Elif Şafak'ın Baba ve Piç Romanlarının Psikanalitik Açından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Erzurum Atatürk Üniversitesi, s. 7.
- Güzel, Melike Ayça (2013).** *Bir Japon Batılılaşma Hikâyesi: Naomi Bir Budalanın Aşkı*. Aydınlık Kitap Dergisi, Sayı.78, s. 5.
- Kantarci, Didar (2009).** *Evlü Bireylerin Bağlanma Stillerine Göre Adatma Eğilimleri ve Çatışma Yönetim Biçimlerinin İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, ss. 22.
- Kristeva, Tzvetana (2009).** *Another Key to Tanizaki's Eroticism*. Essays on Tanizaki Jun'ichirō in Honor of Adriana Boscaro. Center for Japanese Studies The University of Michigan. ss. 71-80.
- Kolcu, Ali İhsan (2008).** *Edebiyat Kuramları, Tanım, Tenkit Tahlil*, Erzurum, Salkımsöğüt Yayınları.
- Moran, Berna (2014).** *Edebiyat Kuramları ve Eleştirisi*, İstanbul, İletişim Yayınları.
- Murakami, İkuko (2009).** *Türk ve Japon Aile Yapıları Üzerinde Bir Karşılaştırma*. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, s. 115.
- Şahin, Elmas (2009).** *Leylâ Erbil'in Eserlerine Feminist Bir Yaklaşım*, Doktora Tezi, Erzurum Atatürk Üniversitesi, s. 176.
- Tanizaki, Cuniçiro (2011).** *Anahtar*. Can Yayınevi, İstanbul, ss. 1-144.
- Tuzcuoğlu, Necla (1995).** *Psikanaliz Kuramı ve Özellikleri*. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı: 7, s. 275.
- Ünsal, Aysel (2004).** *Kısa Öykü Öğretiminde Psikanalitik Yaklaşım: A Rose for Emily*. Tömer Dil Dergisi. Sayı: 123, s. 77.

Yavuzer, M. Ş. (2010). *Leylâ Erbil'in Romanlarının Psikanalitik Açından İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, s. 117.

Yıldız, Ayşe Nevin (2009). *Kadın Cinselliğinin Söylemsel İnşası ve Namus Cinayetleri: Şanlıurfa Örneği*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, ss. 40, 41.

Yılmaz, Elif (2011). *“Matmazel Noraliya'nın Koltuğu” ile “Suç ve Ceza” Romanlarının Teknik ve Psikanalitik Açından Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, s. 15.

Yücel, Tahsin (1991). *Eleştirinin ABC'si*. İstanbul, Simavi Yayınevi. s. 1- 119.

Dolaylı olarak yararlanılan kaynaklar:

Altan, Zeynep Hayriyem (2015). *Kadın Cinsel Kimliğinin İnşasında Kadın Edebiyatı ve Dil*. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl. 3, Sayı. 13, s. 144-163.

Baş, Selma (2008). *Leyla Erbil'in Öykülerinde Kadın Kimliği ve Başkaldırı*. İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, Cilt 38, Sayı. 38. s. 1-32.

Kandemir, Gülşah (2013). *Leylâ Erbil'in Öykülerinde Kadınlar ve Çocuklar*. Türkiyat Araştırmaları Dergisi, s. 117-132.

Kunduz, Nagihan (2012). *Leyla Erbil'in Mektup Aşkları Romanında Kişiler Dünyası*. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt. 5 Sayı. 20. ss. 68-80.

New World Encyclopedia, <http://www.newworldencyclopedia.org/entry/Japaneseliterature>, 10 Aralık 2015.

Ueda, Makoto (1996). *Modern Japanese Writers and the Nature of Literature*. Stanford University Press. ss. 73-75.